

Чокошева Бурулкан Сапаровнанын “Башталгыч класстарда кыргыз тилин текстке байланыштуу окутуунун технологиясын моделдештирүү” деген аталыштагы 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча, педагогика илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишине карата

РАСМИЙ ОППОНЕНТТИН ПИКИРИ

Изилдөө үчүн тандалып алынган теманын актуалдуулугу.

Кыргыз тилин башталгыч класстарда окутуунун мазмунун, методдорун, окутуунун каражаттарын азыркы талаптарга ылайык иштеп чыгуу зарылдыгы турат. Кыргыз тилин кенже класстын окуучуларына үйрөтүүдө анын теориялык маселелерине, тилдин грамматикасына негизги басым жасалбай, анын практикалык жагына: окуучуларды адабий тилдин нормасында туура, сабаттуу жазууга жана көркөм, мазмундуу сүйлөөгө үйрөтүү, кебинин бай жана ырааттуу болуусуна жетишүү негизги маселе болуп эсептелет.

Башталгыч класстарда эне тилин тексттин негизинде окутуу методикасы илимий изилдөөгө алына элек. Изилдөөдө башталгыч класстарда кыргыз тилин окутууга багытталган маанилүү милдеттерди илимий - практикалык жактан иликтөөгө арналган.

Башталгыч класстарда эне тилин мезгил талабына шайкеш келген окуу материалы менен окутуу жана өздөштүрүү теориясын иштеп чыгуу, аны окутуунун максаттары менен милдеттерин, анын мазмунун, методдорун, окутууну уюштуруу формаларын белгилөө, окуу каражаттары менен окутууну көзөмөлдөө ыкмаларын иштеп чыгуу милдеттери негизги милдеттерден болуп эсептелет. Башталгыч класстарда эне тилин окутуп - үйрөтүүнүн учурдун талабына ылайык кабыл алынган мамлекеттик стандарттын мазмунуна шайкеш методикасынын иштелбегендиги, аны окуучулардын жалпы лингвистикалык,

коммуникативдик компетенцияларын өнүктүрүүгө багытталган нукта иштеп чыгуу зарылдыгы бул изилдөө ишинин **актуалдуулугун** аныктайт.

Изилдөөнүн жаңылык деңгээлин төмөнкүлөр менен аныкталат:

1. Башталгыч класстарда кыргыз тилин окутуу методикасы түшүнүгүнүн маани-маңызы ачылып, анын мазмунуна тактоолор киргизилген;
2. Башталгыч класстарда кыргыз тилин окутуунун жалпы абалы, педагогикалык, методикалык проблемалары, тажрыйбасы ырааттуу жана комплекстүү талдоого алынган;
3. Кыргыз тилин эне тили катары окутуу процессинин педагогикалык маани-маңызы ачылган;
4. Башталгыч класстарда кыргыз тилин текстке байланыштуу окутуунун мазмуну, теориялык негиздери, окуу каражаттары, окутуу процессин көзөмөлдөөгө алуу ыкмалары иштелип чыккан;
5. Кыргыз тилин текстке байланыштуу окутууга карата иштелип чыккан илимий-методикалык сунуштардын ылайыктуулугу педагогикалык эксперимент өткөрүү аркылуу далилденген.

Изилдөөнүн максаты: Башталгыч класстарда кыргыз тилин эне тили катары окутуу теориясын жана тажрыйбасын жалпылоо жана аны тексттин жардамы менен окутуп- үйрөтүүнүн илимий- педагогикалык негиздерин иштеп чыгуу аркылуу башталгыч класстарда билим жана тарбия берүүнүн деңгээлин көтөрүү, окуучулардын жалпы лингвистикалык жана коммуникативдик компетенцияларын калыптандыруу жана өнүктүрүүнүн алгылыктуу жолдорун аныктоо.

Изилдөөнүн максатына ылайык анын төмөндөгүдөй **милдеттери** аныкталган:

1. Башталгыч класстарда кыргыз тилин эне тили катары окутуудагы педагогикалык, методикалык проблемаларды жана аларды чечүүнүн теориялык жана практикалык мүмкүнчүлүктөрүн белгилөө.

2. Башталгыч класстарда кыргыз тилин эне тили катары окутуу абалын жана тажрыйбасын изилдөө.

3. Башталгыч класстарда кыргыз тилин эне тили катары окутуу методикасы менен лингвистика, лингводидактика, тексттин лингвистикасы, психология, ж.б. илимдеринин өз ара байланышына таянуу менен кыргыз тилин текстке байланыштуу окутуунун илимий- методикалык негиздерин иштеп чыгуу.

4. Башталгыч класстарда кыргыз тилин текстке байланыштуу окутуунун мазмунун, теориялык негиздерин, принциптерин, методун, окутуу каражаттарын иштеп чыгуу.

5. Иштелип чыккан илимий- методикалык материалдардын ылайыктуулугун текшерүү жана өркүндөтүү максатында педагогикалык эксперимент жүргүзүү.

Диссертациянын биринчи бөлүмү “Кыргыз тилин окутуунун педагогикалык- психологиялык жана лингвистикалык негиздери” деп аталып, башталгыч класстарда кыргыз тилин окутуунун педагогикалык-психологиялык, лингвистикалык негиздери иштелип чыккан (13-54- бб.).

Башталгыч класстарда кыргыз тили сабагынын психологиялык жагына коңул бурууда эки нерсе эске алынууга тийиш экендигине токтолот. Алар:

1. Сабактын мугалим тарабынан уюштурулушу.
2. Окуучулардын сабакка карата болгон мамилеси.

Ошондой эле, мугалим сабакты төмөнкүдөй багыттарда алып баруусу шарт экендигин далилдейт:

1. Өздөштүрүлүүчү материалдын негизги учурларын аныктай билүү.
2. Билимдердин негиздерин жалпылоо, өз ара салыштыруу, оюн ирети менен баяндоого жетишүү.
3. Өз алдынча иштөө, кыйынчылыктарды жеңе билүү, чыгармачылык

мүнөздөгү тапшырмаларды аткара билүүгө үйрөнүү.

4. Эмоциялык сезимдерди өнүктүрүү.

5.Өздөштүрүлгөн билимдерин турмушта колдоно билүүгө машыгуу (19-б.).

Эне тилин окутууда башталгыч класстын мугалими окутууну талапка жооп берерлик деңгээлде ишке ашыруу үчүн, педагогикалык- психологиялык жана лингвистикалык негиздерди жетекчиликке алуу зарылдыгына басым жасалат.

1.Башталгыч класстарда окуучуларга билимдердин негиздерин даяр түрүндө бербестен, алардын өздөрүн сабакка активдүү катыштыруу, окуучулардын ой жүгүртүүсүн калыптандыруу, өз алдынча иштөөгө машыктырууга үйрөтүүнүн зарылдыгын иликтөөгө алган. Бул маселелер боюнча В.Занковдун, Ш.Амонашвилинин, С.Лысенкованын ж.б. окумуштуулардын эмгектерин мисал келтирилет. Башталгыч класстын окуучуларынын сабакка болгон кызыгуусун арттыруу жана сабакты кызыктуу жана жандуу өтүү үчүн мугалимдер окумуштуулардын изилдөөлөрүн жетекчиликке алуу оң натыйжа берерин практика көрсөткөндүгүн аныктайт.

2. Ал эми сабактын талапка жооп берерлик деңгээлде болушу мугалимдин билим деңгээлине, педагогикалык чеберчилигине, пайдаланган окуу куралдарынын мазмунуна, кандай методдорду, ыкмаларды пайдаланганына гана байланыштуу болбостон, сабактагы психологиялык шарттарга да байланыштуу болору белгиленген. Биринчиден, сабактын мугалим тарабынан уюштурулушу. Экинчиден, окуучулардын сабакка болгон мамилеси менен ишке ашырыла тургадыгына басым жасаган.

3. Педагогикалык жана дидактикалык жактан тажрыйбалуу, чыгармачыл мугалимдин болушу, окутуунун талапка ылайык деңгээлде уюштурулушу, окуу куралдарынын талапка ылайык болушу, окуучу менен мугалимдин ортосундагы жылуу мамиле, кызматташтык, окутулуучу материалдардын илимдин жаңылыктары менен коштолуп турушу, жөнөкөйдөн татаалга, белгилүүдөн белгисизге, жеңилден оорго карай өтүлүшү, көрсөтмөлүүлүктүн болушу, окутуунун ыкмаларын окуучулардын психологиялык өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен тандап алуу керек экендиги аныкталган.

4. Сабак лингвистикалык жактан сабаттуу болуусу негизги талап экендиги белгиленген.

Ошондой эле, эне тилин окутууда мугалим текст жана анын негизинде грамматикалык материалдарды үйрөтүүнүн теориялык негиздерин терең өздөштүрүп, билүүсү зарылдыгына токтолгон. (54-56-бб.).

Экинчи бөлүм “Башталгыч класстарда эне тилин текстке байланыштуу окутуунун технологиясы” деп аталып, башталгыч класстарда кыргыз тилин окутуунун абалын, эне тилин текстке байланыштуу окутуунун дүйнөлүк тажрыйбасын, эне тилин текстке байланыштуу окутуунун максаттарын, методдорун, формаларын, мазмунун жана грамматикалык материалдарды окутууну, коммуникативдик компетенттүүлүктү калыптандырууну иликтөөгө алган (56-148-бб.).

Башталгыч класстарынын окуу программаларына, окуу китептерине хронологиялык анализ жүргүзүп, сын пикирин айтып, кийинки мезгилдерде чыккан окуу китептеринин мазмуну программалык талаптарга жооп берет, бирок, тексттердин, тапшырмалардын мазмуну окуучулардын жаш өзгөчөлүгүнө ылайык жана тарбиялык мааниси терең, ойлоо жөндөмдүүлүгүн жана кебин өстүрүүгө багытталса, катасыз, сабаттуу болсо деген оюн билдирет (63-б.).

Эне тилин текстке байланыштуу окутуунун дүйнөлүк тажрыйбасына кайрылып, эне тилин текстке байланыштуу окутуу алыскы жана жакынкы чет мамлекеттерде кеңири колдонуларын, мисалы, Англияда, Францияда, Германияда, АКШда, Туркияда, Азербайжанда, ж.б. мамлекеттерде эне тили жана адабияты предметтери бириктирилип окутулат жана окуу китеби да эки предметти интеграциялоо менен түзүлгөндүгүн, б.а., акын- жазуучуларынын чыгармалары, элдик оозеки чыгармачылыктын үлгүлөрү менен катар тилдик материалдар жайгаштырылгандыгына токтолот (66-б.).

Эне тилин текстке байланыштуу окутуунун максаттарын, методдорун, формаларын, мазмунун иликөөгө алып, кыргыз тили сабагын окутуудагы

негизги максат-эреже, аныктамаларды гана жатка айтуу менен чектелбестен, так, туура, орундуу, логикалуу, оозеки, жазуу кебин калыптандыруу. Кыргыз тилинен алган теориялык билимдерин жазуу жана сүйлөө ишмердүүлүгүндө, кептин баяндоо, сүрөттөө, ой жүгүртүү типтерине, ар кыл стилдерге (оозеки-сүйлөшүү, көркөм, окуу- илимий, публицистикалык, иш кагаздарынын стили) ылайык текст түзүү менен иш кагаздарын даярдап, кеп адебине, сүйлөшүү маданиятына (эне тилинде так, таза, туура сүйлөп, логикалуу жаза билүүдө, кебинин бай, көркөм, орундуу) ээ болуусу, баяндама, дилбаянды сабаттуу жаза билүүсүнө калыптандыруунун залылдыгын тастыктайт. Кептик коммуникативдүүлүккө ээ кылууда тилдин системалык түзүлүшүн, т.а. фонетикадагы сөздүн тыбыштык түзүлүшүн, лексикадагы сөздөрдүн ар кыл маанилерин, синтаксистеги жөнөкөй жана татаал сүйлөмдөрдүн курулушун, морфологиядагы сөз түркүмдөрүн, грамматикалык түзүлүштөрүн, орфографиялык жана пунктуациялык эрежелерди тилдик категория катары окутпастан, баарлашууну, сүйлөшүүнү, карым-катнашты ишке ашыруучу каражат катары пайдаланып окутуу зор роль аткара тургандыгын баса белгиленет (71-б).

Башталгыч класстарда кыргыз тилин окутууда окуп- үйрөнүүнүн төмөнкүдөй негизги дидактикалык жана кошумча принциптерин эске алуу максатка ылайык келе тургадыгын далилдейт:

- окутуунун жалпы дидактикалык принциби болуп эсептелген жөнөкөйдөн татаалга, белгилүүдөн белгисизге карай принциби башталгыч класстарда окуп- үйрөнүүнүн эң негизги багыты болууга тийиш;
- окутуу жана тарбиялоону бири- бири менен тыгыз байланышта алып баруу принцибинин сакталышы;
- жаңы билимдердин жана буга чейинки алган билимдеринин негизинде окуп- үйрөнүлүшү;
- окуп- үйрөнүлүүчү материалдын колдонууга керектүүлүгүн

жана зарылдыгын окуучулардын түшүнүсүү;

- проблемаларды чечүүдө көптөгөн идеялардын, билгичтиктердин жана көндүмдөрүн колдонулушу.

Башталгыч класстарда кыргыз тилин окутуунун мазмундук багыттары аныкталган. Алар:

1. Фонетика, орфография, орфоэпия жана сөз өстүрүү
2. Лексика, фразеология, сөз өстүрүү.
3. Морфология жана сөз өстүрүү.
4. Синтаксис, пунктуация жана сөз өстүрүү.
5. Байланыштуу кеп (72-73-бб.).

Интерактивдүү сабактын башка сабактардан айырмаланган өзгөчөлүгү окуучулардын изденүүчүлүк ишмердүүлүгүн активдештирүү экендиги жана ал окуучулардын чыгармачылык ой жүгүртүүсүн өстүрүүгө, билим алуудагы өз алдынчалыгын калыптандырууга негизделгендиги тастыкталат. Интерактивдүү сабактардын үлгүлөрү чагылдырылган (81-108-бб.).

Коммуникативдик компетенттүүлүктү калыптандырууну иликтөөгө алганда, башталгыч класстарда кыргыз тилин текстке байланыштуу окутуунун мазмунунун таблицасы иштелип чыккан (154-157-бб.)

Үчүнчү бөлүм “Эне тилин текстке байланыштуу окутууда окуучулардын кебин жана байланыштуу кебин өстүрүү” деп аталып, окуучулардын кебин байытуунун жолдору, текстке байланыштуу окутууда байланыштуу кепти өстүрүү изилденген (158-171-бб.).

Окуучулардын кебин байытуунун жолдору катары мугалим төмөнкүлөрдү эсинен чыгарбоого тийиш экендиги белгиленген.

1. Ой менен кеп ажырагыс байланышта болгондуктан, мугалим окуучулардын ойлоосун өстүрүү иштеринин ар түрдүүлүгүн камсыз кылууга, аларды ылайыгына жараша пайдаланууга, окуучуларды ойлондуруучу суроо-тапшырмаларды, проблемалык кырдаалдарды түзүүгө, тексттин негизинде

изилдөөлөрдү жүргүзүүгө, грамматикалык материалдарды өздөштүрүүдө эрежелерди даяр түрүндө бербестен, аны окуучулардын өздөрүнө чыгартууга, грамматикалык талдоолорду ырааттуу жүргүзүүгө болгон күч- аракетин жумшоосу зарыл.

2. Окуучунун кебинин өсүшү анын сөздүк запасынын өсүшүнө жараша экендиги белгилүү. Окуучулар өз оюн ырааттуу жана мазмундуу айтып берүүгө анын байлыгы жетишпейт. Алардын сөздүк запасын байытууда, оозеки жана жазуу кебин өстүрүүдө эне тилин текстке байланыштуу окутуунун мааниси зор. Анткени, тексттеги сөздөрдүн маанисин чечмелөө, сөз үйрөнүү, сөздүк жумуштарын жүргүзүү иш- аракеттери бул маселерди чечүүгө өбөлгө түзөт. Тандалып алынган бул дидактикалык чыгармалар окутулуп жаткан грамматикалык материалдар менен да тыгыз байланышта каралып, ар түрдүү тапшырмаларды аткаруу пландаштырылган. Алардын негизинде төмөнкүдөй суроо- тапшырмалар жана грамматикалык көнүгүүлөр жүргүзүлгн:

- макалдын маанисин чечмелөө;
- табышмактардын жандырмагын табуу;
- жаңылмачты жатка айтуу;
- макал- лакапта, табышмакта, жаңылмачта кездешкен окуучуларга мааниси түшүнүксүз сөздөр менен сөздүк ишин жүргүзүү;
- макалдагы, табышмактагы, жаңылмачтагы сөздөргө карата фонетикалык материалдар боюнча тапшырмаларды аткаруу:
 - сөздөгү тыбыштын, тамганын санын аныктоо;
 - сөздөгү тыбыштарды талдоо;
 - сөздү муунга ажыратуу;
 - муундун түрүн аныктоо;
 - сөзгө толук фонетикалык талдоо жүргүзүү, ж.б.
- макалдагы, табышмактагы, жаңылмачтагы сөздөргө карата морфологиялык материалдар боюнча тапшырмаларды аткаруу:
 - сөздөрдү сөздүн курамына карай ажыратуу;

- мүчөнүн түрүн аныктоо;
- сөз түркүмдөрүнө ажыратуу;
- сөз түркүмдөрү мааниси боюнча түрлөргө ажыратуу;
- грамматикалык категориясын аныктоо;
- макалдагы, табышмактагы, жаңылмачтагы сүйлөмдөргө карата синтаксистик материалдар боюнча тапшырмаларды аткаруу:
- сүйлөмдүн айтылыш максатына карай түрүн аныктоо;
- сүйлөмдүн грамматикалык түзүлүшүнө карай түрүн аныктоо;
- сүйлөм мүчөлөрүнө ажыратуу;
- баш мүчөлөрдү аныктоо;

айкындооч мүчөлөрдү аныктоо, ж.б.

Окуучулар мындай тапшырмаларды аткаруу учурунда макал- лакаптардын маанисин чечмелөө, сөздөрдүн маанилерин үйрөнүү, табышмактардын жандырмагын жандырып, жаңылмачтарды жатка айтуу менен жалпы жана предметтик компетенциялары калыптанат, таанып- билүүчүлүк көндүмдөрү өсүп, кеби жана ой жүгүртүүсү байый тургадыгы терең изилдөөгө алган (161-171-бб.).

Окуучулардын оозеки жана жазуу кебин байытуу менен катар алардын байланыштуу кебин калыптандыруу маселеси да эне тилин текстке байланыштуу окутуу процессиндеги эң негизги маселелердин бири экендиги чагылдырылган.

Төртүнчү бөлүм “Эне тилин текстке байланыштуу окутууда жазуу иштерин жүргүзүү жана окуучулардын окуу жетишкендиктерин баалоо” деп аталып, эне тилин текстке байланыштуу окутууда жазуу иштерин жүргүзүүгө, эне тилин окутууда окуучулардын окуу жетишкендиктерине жана жазуу иштерин баалоого арналган (184-203-бб.).

Жат жазуу окуучунун кыймыл- аракети, көрүү, окуу, жазуу, сүйлөө, угуу сыяктуу кеп ишмердигинин бардык бирдиктери катыша тургандыгы, ар бир окуучунун жекече иш- аракетинде жогорку жоопкерчилик пайда болуп, топтун

жеңиши андан көз каранды экендигин, ага түздөн- түз таасирин тийгизерин сезет, өз ара биргелешип, байланышта, мамилелешип иштеше тургандыгы жана сабакта төмөнкүдөй максаттар ишке аша тургандыгы иликтөөгө алынган.

- сүйлөмдөрдү жазуу аркылуу маалыматтарды эсине тутуусу өнүгөт;
- сүйлөмдөрдүн байланышын, лексикалык маанисин айырмалайт;
- туура, сабаттуу жазууга үйрөнөт;
- көрүү, угуу, жазуу, сүйлөө көндүмдөрү өнүгөт;
- топто биргелешип иштөөгө машыгышат.

Ошондой эле, сабактын үлгүлөрү сунушталган (184189-бб.).

Эне тилин окутууда окуучулардын окуу жетишкендиктерин жана жазуу иштерин баалоодо, окуучулардын окуу жетишкендиктерин баалоо үчүн башталгыч класстын мугалими төмөнкүлөрдү аткаруу зарыл экендигин эскертилет:

- позитивдүү кайтарым байланышты түзүү (окуучунун аткарган ишине жазуу жүзүндө жана оозеки баяндама (комментарий) берүү), окуучуга анын мурдагы жана азыркы жыйынтыктарын салыштырууга жардам берет, окуучунун таанып- билүү процессинин өнүгүшүнө, умтулууларына, окутуунун жыйынтыктары катары анын компетентүүлүгүнө оозеки баа берет;
- окуучулардын жетишкендиктериндеги, инсан катары өнүгүшүндөгү прогреске байкоо жүргүзүлөт жана ар бир окуу жылдын аягында өз баасын берет;
- баалоонун түрдүү ыкмаларын жана формаларын, анын ичинде, өзүн- өзү баалоону, өз ара баалоону, сапаттык баалоо каражаттарын (окуучунун портфолиосу, өз байкоосу, өнүгүү картасын ж.б.) колдонот;
- маселени биргелешип чечүү үчүн окуучунун прогресси жана жетишпегендиктери тууралуу ата- энелерге маалымат берет;
- экинчи класстан баштап жыл сайын ар бир окуучуга баалары коюлган жетишкендиктердин табелин жана аны коштогон жазуу формасын

даярдайт (206-б.). Ошондой эле, башталгыч класстарда кыргыз тилин текстке байланыштуу окутууда баалоонун критерийлери таблица түрүндө берилген (229-б.).

Бешинчи бөлүм “Педагогикалык экспериментти уюштуруу жана анын жыйынтыгы” деп аталып, педагогикалык экспериментти уюштуруу баскычы жана констатациялоочу материалдарды жыйноого, эксперименттик материалдарды изилдөө баскычына арналган. Педагогикалык экспериментти жүргүзүүдө иштелип чыккан кыргыз тилин башталгыч класстарда тексттин жардамы менен окутуу материалдарынын ылайыктуулугу жана жоболорунун тууралыгы текшерилген (244-263-бб.).

Изилдөөнүн максаттарына жана милдеттерине жараша эксперименттик иштин төмөнкүдөй баскычтары: экспериментти уюштуруу, иш жүзүнө ашыруу, констатациялоо жана интерпретациялоо баскычтары белгиленген. Педагогикалык эксперименттин биринчи баскычында окуучуларды контролдук жана эксперименталдык класстарга бөлүштүрүү, алардын билим, билгичтиктин, көндүмдөрүн жат жазуу, дилбаян, баяндама жаздыруу, текст менен иштөө, аңгеме түзүү тапшырмалары аркылуу текшерилди. Кетирилген типтүү каталардын үстүндө иш жүргүзүлүп, каталарды кетирүү себептери талданган. Мындай иш-аракеттер окутуу мазмунун жана максаттарын аныктоого шарт түзгөндүгүн белгилеген.

Экинчи баскычта окутуу эксперименти жүргүзүлүп, жаңы окуу материалынын негизинде кыргыз тилин текстке байланыштуу окутуу методу колдонулуп, окутуу процессинде окуучулардын алган билимдери изилдөөдө берилген тапшырмалардын жардамы менен бааланган.

Педагогикалык эксперименттин үчүнчү баскычында констатациялоо жана интерпретациялоо иш-аракеттери жүргүзүлүп, эксперименттик маалыматтар изилденген. Бул баскычта грамматикалык-лексикалык тест, жат жазуу, баяндама, дилбаян жаздыруу, текстти окуу, угуу, түшүнүү, тексттин негизинде грамматикалык материалдарды өздөштүрүүсүн текшерүү тапшырмалары

аткарылып, алардын жыйынтыктары чыгарылды жана тандалып алынган окуу материалынын окуучулар тарабынан өздөштүрүү деңгээли аныкталып, түзөтүүлөр киргизилүү менен окутуу материалынын жана методунун башталгыч класстарда кыргыз тилин үйрөтүүгө ылайыктуулугу белгиленген.

Изилдөөнүн методологиялык-теориялык негиздери, колдонгон методдору жана изилдөөнүн этаптары логикалуу баяндалган. Ошондой эле, изилдөөнүн жоболору илимий-теориялык жана практикалык концепциялары системалык мүнөзгө ээ. Эмгектин структурасы ырааттуу уюштурулган. Анын авторефераты диссертациянын мазмунун жана проблемаларын айкын-ачык, таасын чагылдырат. Изилдөөнүн бүтүмдөрү жана жалпы корутундусу жаңычыл, ошол эле мезгилде уңгулуу ойлорго бай. Илимий жыйынтыктары, сунуштары алгылыктуу жана колдонмолуу, ошондуктан кыргыз тилин окутуунун методикасы илимине кошулган салмактуу эмгек болуп эсептелет.

Чокошева Бурулкан Сапаровнанын аталган диссертациялык иши кыргыз тилин окутуунунун теориясы менен практикасын өркүндөтүүгө өз салымын кошот. Изилдөөдө изденүүчү ар түрдүү методдорду колдонуу аркылуу, өзүнүн илимий идеяларын бекемдеген жана алар так методологиялык негиздерге ээ. Башталгыч класстарда кыргыз тилин текстке байланыштуу окутуунун технологиясын моделдештирүү аркылуу, инсанга багыттап билим берүү философиясы эмгекте жетектөөчү касиетке ээ. Ошентип, диссертацияда башталгыч класстарда кыргыз тилин текстке байланыштуу окутуунун технологиясын моделдештирүүнүн мыйзам-ченемдүүлүктөрү такталган жана системасы түзүлгөн.

Иштин аягында жалпы жыйынтыктар жана сунуштар айтылып, пайдаланылган адабияттардын тизмеси жана тиркеме сунуш этилген.

Диссертациянын авторефератында изилдөөнүн мазмуну, негизинен, чагылдырылган, андан эмгектин логикасын аңдап билүүгө болот. Иштин теориялык ойлору практикада сынактан өткөрүлгөн.

Жарыяланган эмгектердин саны – 57 жана алар теманын негизинде жазылган, ЖАК талап кылган басылмаларда жарыяланган.

Диссертациялык изилдөөдө башталгыч класстарда кыргыз тилин текстке байланыштуу окутуунун технологиясын моделдештирүүнүн теориялык жана практикалык орчундуу маселелери каралышы менен бирге, иштин жалпы сапатына анча таасир эте албаган айрым кемчиликтер да кездешет. Алар:

1. Ар бир бөлүмдөрдүн аягында берилген корутундулар кыска жазылып, бөлүмдөрдүн мазмуну толук чагылбай калган.
2. Экинчи бөлүмдүн биринчи параграфы “Башталгыч класстарда кыргыз тилин окутуунун абалы” деп аталып, окуу программаларына, окуу китептерине анализ жасалаган, бирок кенже класстарда кыргыз тилин окутуунун көйгөйлүү маселелери каралса жана аны чечүүнүн жолдорун көрсөтсө дурус болмок.

Ырас, жогоруда айтылган ойлор иштин илимий мазмунуна терс таасирин тийгизбейт, диссертация кыргыз тилин окутуу багытында кыргыз педагогика илиминде ыраатуу жана учур талабына ылайык иштелип чыккан алгылыктуу эмгек болуп саналат.

Жыйынтыктап айтканда, Чокошева Бурулкан Сапаровнанын “Башталгыч класстарда кыргыз тилин текстке байланыштуу окутуунун технологиясын моделдештирүү” аттуу темадагы 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча диссертациялык иши жана анын авторефераты Кыргыз Республикасынын Жогорку Аттестациялоо комиссиясынын «Окумуштуулук даражаларды ыйгаруу тартиби жөнүндөгү жобосунун» 9 пунктунун талаптарына ылайык иштелип чыккан эмгек болуп саналат.

Изилдөөнүн автору Чокошева Бурулкан Сапаровнанын аталган адистик боюнча педагогика илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын алууга татыктуу.

Расмий оппонент,

К.И.Скрябин атындагы КУАУнун Мамлекеттик тил жана тарбия иштери боюнча проректору, педагогика илимдеринин доктору, профессор

